

Modül (öneri) No	204
Öğrenme Alanı (Temel konu)	Şükür
Modül (Alt konu)	Şükürün Çeşitleri ve Uygulanışı
Amaçlar	• Rabbimizin verdiği sayısız nimetlerin (rızk, hayat, insaniyet) kıymetini kavrar. • Nimetler karşısındaki manevi vazifelerini (zikir, fikir, şükür) fark eder. • Şükürün sadece dille olmadığını; kanaat, iktisat ve namaz gibi farklı çeşitleri olduğunu anlar.
Süre	40 dakika.
Seviye	Seviye-2
Yöntem ve Teknik-Etkinlik	• Mektup Yazma: Elde edilen kazanımların sevilen birine açıklanması ve paylaşılması amacıyla yazılan davet veya bilgilendirme metinleridir. Şükürün "elması kömüre çevirmeyen" manevi gücünü paylaşmak amaçlanır. • Öğrenme Galerisi: Öğrenilenlerin panolara asılması ve tüm grupların bu listeleri inceleyerek kendi eksiklerini tespit etmesidir. Şükür çeşitlerini (kanaat, iktisat, rıza) ve nimet türlerini topluca analiz etmek amaçlanır.
Materyal ve Teknoloji	
İşleniş/Öğrenme-öğretme süreci	Giriş Ders, metindeki "<i>Kâinatın teşkilâtı şükrü intâc edecek bir surette</i>" tespitiyle başlar. Şükürün "hilkat ağacının en mühim meyvesi" olduğu; rızkın ise şükürle kaim bir hazine-i rahmet olduğu vurgulanır. Dilimizdeki "tat alma cihazının" (kuvve-i zâika), bir saray müfettişi gibi nimetleri tarttığı anlatılır. Mektup Yazma Etkinliği Öğrencilerden, şükürden gafil kalmış hayali bir arkadaşına hitaben bir "Şükre Davet Mektubu" yazmaları istenir. • İçerik: Mektupta şükürün nimetleri artırdığı, hırsın ise mahrumiyet getirdiği anlatılır. • Vurgu: Şükürsüzlüğün bir "tekzip" (yalanlama) olduğu ve elmas mahiyetindeki nimeti kömüre çevirdiği hakikati işlenir. Yazılan mektuplardan

	seçilenler sınıfta okunur. Öğrenme Galerisi Uygulaması Sınıf 4’er kişilik gruplara ayrılır. Her gruba metinden bir "şükür ölçüsü" görev olarak verilir: 1. Grup (Nimet Listesi): Hayat, insaniyet, rızık ve kuvve-i zâika gibi nimetleri listeler. 2. Grup (Şükür Ölçüleri): Kanaat, iktisat, rıza ve memnuniyet kavramlarını açıklar. 3. Grup (Şükürsüzlük Mizânı): Hırs, israf, hürmetsizlik ve haram-helal dememenin zararlarını şemalaştırır. 4. Grup (Şükürün En Câmi’ Nev’i): Namazın neden şükürün fihristesi olduğunu açıklar. Gruplar çalışmalarını panolara asar. Öğrenciler galeriyi gezerek, şükür çeşitleri arasındaki farkları not ederler.
Ölçme ve Değerlendirme	İlke Çıkarma (Mektup ve Galeri Üzerinden) • Öğrencilerden, metindeki "<i>Şükürün mikyası kanaattir ve iktisaddır</i>" ölçüsünden hareketle; günlük hayatlarında israfı önleyecek ve şükürü artıracak iki adet "Nimet Hürmeti Prensibi" belirlemeleri istenir.
İlişkili metinler	Beşinci Risale olan Beşinci Mesele Şükür Risalesi بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹ Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan tekrar ile أَفَلَا يَشْكُرُونَ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ² وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ³ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ⁴ بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ⁵ gibi ayetlerle gösteriyor ki Hâlık-ı Rahman’ın ibadından istediği en mühim iş şükürdür. Furkan-ı Hakîm’de gayet ehemmiyetle şükre davet eder ve şükür etmemekliği, nimetleri tekzip ve inkâr suretinde gösterip, فَبَايَ الْآءِ رَبِّكُمْ كُذِّبَانِ⁶ fermanıyla, Sure-i Rahman’da şiddetli ve dehşetli bir surette

¹ Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla • Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin (İsra Suresi: 44)

² Hâlâ şükretmezler mi? • Hâlâ şükretmezler mi? (Yâsin Suresi: 35, 73)

³ Şükrederseniz elbette mükâfatlandıracağız (Âl-i İmran Suresi: 145)

⁴ Şükrederseniz elbette daha çok veririm (İbrahim Suresi: 7)

⁵ Yalnız Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol (Zümer Suresi: 66)

⁶ Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edersiniz? (Rahman Suresi: 13, 16, 18, 21, 23, 25, ... , 75, 77)

otuz bir defa şu ayetle tehdit ediyor, şükürsüzlüğün bir tekzip ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet, Kur'ân-ı Hakîm, nasıl ki şükür netice-i hilkat gösteriyor; öyle de, Kur'ân-ı kebîr olan şu kâinat dahi gösteriyor ki netice-i hilkat-i âlemin en mühimmi şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki kâinatın teşkilâtı şükür intâc edecek bir surette, her bir şey bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu şecere-i hilkatın en mühim meyvesi şükürdür. Ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsulâtın en a'lâsı şükürdür.

Çünkü hilkat-ı âlemde görüyoruz ki mevcudat-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-i merkeziye olarak hayat halk edilmiş. Bütün mevcudat hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levazımâtını yetiştirir. Demek kâinatı halk eden Zat, ondan o hayatı intihap ediyor.

Sonra görüyoruz ki zîhayat âlemlerini bir daire suretinde icad edip, insanı nokta-i merkeziyede bırakıyor. Âdeta zîhayatlardan maksud olan gayeler onda temerküz ediyor; bütün zîhayatı onun etrafına toplayıp ona hizmetkâr ve musahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor. Demek Hâlık-ı Zülcelâl, zîhayatlar içinde insanı intihap ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyar ediyor.

Sonra görüyoruz ki âlem-i insaniyet de, belki hayvan âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor. Ve nokta-i merkeziyede rızık vaz' edilmiş. Bütün nev-i insanı ve hatta hayvanatı rızka âdeta taaşuk ettirip, onları umumen rızka hâdim ve musahhar etmiş. Onlara hükmeden rızıktır.

Rızkı da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki hadsiz nimetleri câmi'dir. Hatta rızkın çok envâından yalnız bir nev'inin tatlarını tanımak için lisanda kuvve-i zâika namında bir cihaz ile mat'umat adedince manevî, ince ince mizancıklar konulmuştur. Demek kâinat içinde en acib, en zengin, en garip, en şirin, en câmi', en bedî hakikat rızıktadır.

Şimdi görüyoruz ki her şey nasıl ki rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor; öyle de rızık dahi bütün envâyıyla, manen ve maddeten, hâlen ve kâlen şükür ile kaimdir, şükür ile oluyor, şükür yetiştiriyor, şükür gösteriyor. Çünkü rızka iştiha ve iştiyak, bir nevi şükür-ü fitrîdir. Ve telezzüz ve zevk dahi gayr-i şuurî bir şükürdür ki bütün hayvanatta bu şükür vardır.

Yalnız insan, dalâlet ve küfür ile o fitrî şükürün mahiyetini değiştiriyor, şükürden şirke gidiyor.

Hem rızık olan nimetlerde gayet güzel süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatmaklar şükürün davetçileridir. Zîhayatı şevke davet eder ve şevk ile bir nevi istihsan ve ihtirama sevk eder, bir şükür-ü manevî ettirir. Ve zîşuurun nazarını dikkate celb eder, istihsana terğib eder, nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onun ile kâlen ve fiilen şükre irşad eder ve şükür ettirir ve şükür içinde en âlî ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır. Yani gösterir ki şu lezzetli rızık ve nimet,

kısa ve muvakkat bir lezzet-i zâhiriyesiyle beraber, daimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan iltifat-ı Rahmanîyi şükür ile kazandırır. Yani rahmet hazinelerinin Malik-i Kerîm'inin hadsiz lezzetli olan iltifatını düşündürüp, şu dünyada dahi Cennetin bâkî bir zevkini manen tattırır. İşte rızık, şükür vasıtasıyla o kadar kıymettar ve zengin bir hazine-i camia olduğu halde, şükürsüzlük ile nihayet derecede sukut eder.

Altıncı Söz'de beyan edildiği gibi, lisandaki kuvve-i zâika, Cenab-ı Hak hesabına, yani manevî vazife-i şükranîye ile rızka müteveccih olduğu vakit, o dildeki kuvve-i zâika, rahmet-i bînihaye-i İlâhiyenin hadsiz matbahlarına şâkir bir müfettiş, hâmid bir nâzır-ı âlikadr hükmündedir. Eğer nefis hesabına olsa, yani rızkı in'am edenin şükürünü düşünmeyerek müteveccih olsa, o dildeki kuvve-i zâika, bir nâzır-ı âlikadr makamından, batın fabrikasının yasakçısı ve mide tavlasının bir kapıcısı derecesine sukut eder.

Nasıl rızkın şu hizmetkârı, şükürsüzlük ile bu dereceye sukut eder; öyle de rızkın mahiyeti ve sair hademeleri dahi sukut ediyorlar. En yüksek makamdan en edna makama inerler. Kâinat Hâlık'ının hikmetine zıt ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükürün mikyası kanaattir ve iktisaddır ve rızadır ve memnuniyettir. Şükürsüzlüğün mizanı hırstır ve israftır, hürmetsizliktir, haram-helâl demeyip rast geleni yemektir. Evet, hırs, şükürsüzlük olduğu gibi hem sebeb-i mahrumiyettir hem vasıta-i zilletir. Hatta hayat-ı içtimaiyeye sahip olan mübarek karınca dahi güya hırs vasıtasıyla ayaklar altında kalmış, ezilir. Çünkü kanaat etmeyip senede birkaç tane buğday kâfi gelirken, elinden gelse binler taneyi toplar. Güya mübarek arı, kanaatinden dolayı başlar üstünde uçar. Kanaat ettiğinden, balı insanlara emr-i İlâhî ile ihsan eder, yedirir.

Evet, Zat-ı Akdes'in alem-i zâtîsi ve en a'zamî ismi olan lâfzullahtan sonra en a'zam ismi olan Rahman, rızka bakar. Ve rızıktaki şükür ile ona yetişilir. Hem Rahman'ın en zâhir manası, Rezzak'tır.

Hem şükürün envâi var. O nevilerin en câmiî ve fihriste-i umumiyesi, namazdır.

Hem şükür içinde sâfî bir iman var, halis bir tevhid bulunur. Çünkü bir elmayı yiyen ve "Elhamdülillâh" diyen adam, o şükür ile ilân eder ki: "O elma doğrudan doğruya dest-i kudretin yadigârı ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir" demesi ile ve itikad etmesi ile her şeyi, cüz'î olsun küllî olsun, Onun dest-i kudretine teslim ediyor. Ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir. Hakikî bir iman ve halis bir tevhidi, şükür ile beyan ediyor.

İnsan-ı gafil, küfran-ı nimet ile ne derece hasarete düştüğünü, çok cihetlerden yalnız bir vechini söyleyeceğiz. Şöyle ki: Lezzetli bir nimeti insan yese, eğer şükür etse, o yediği nimet,

o şükür vasıtasıyla bir nur olur, uhrevî bir meyve-i Cennet olur. Verdiği lezzet ile, Cenab-ı Hakkın iltifat-ı rahmetinin eseri olduğunu düşünmekle büyük ve daimî bir lezzet ve zevk veriyor. Bu gibi manevî lübleri ve hülâsaları ve manevî maddeleri ulvî makamlara gönderip, maddî ve tüflî (posa) ve kışrî, yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan maddeleri füzûlât olup aslına, yani anâsıra inkılâb etmeye gidiyor. Eğer şükür etmezse, o muvakkat lezzet, zeval ile, bir elem ve teessüf bırakır ve kendisi dahi kazurat olur. Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre kalbolur. Şükür ile, zâil rızıklar, daimî lezzetler, bâkî meyveler verir. Şükürsüz nimet, en güzel bir suretten çirkin bir surete döner. Çünkü o gafîle göre rızkın akıbeti, muvakkat bir lezzetten sonra füzûlâtıdır. Evet, rızkın aşka lâıyk bir sureti var. O da şükür ile o suret görünür. Yoksa ehl-i gaflet ve dalâletin rızka aşkları bir hayvanlıktır. Daha buna göre kıyas et ki ehl-i dalâlet ve gaflet ne derece hasaret ediyorlar.

Envâ-ı zîhayat içinde en ziyade rızkın envâına muhtaç, insandır. Cenab-ı Hak insanı bütün esmasına câmi' bir âyine ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharatını tartacak, tanıyacak cihazata malik bir mu'cize-i kudret ve bütün esmasının cilvelerinin vaziyetlerinin inceliklerini mizana çekecek aletleri hâvî bir halife-i arz suretinde halk etmiştir. Onun için hadsiz bir ihtiyaç verip, maddî ve manevî rızkın hadsiz envâına muhtaç etmiştir. İnsanı, bu camiyyete göre en a'lâ bir mevki olan ahsen-i takvime çıkarmak vasıtası, şükürdür. Şükür olmazsa, esfel-i safiline düşer, bir zulm-ü azîmi irtikâb eder.

Elhâsıl, en a'lâ ve en yüksek tarik olan tarik-ı ubudiyet ve mahbubiyetin dört esasından en büyük esası şükürdür ki o dört esas şöyle tabir edilmiş:

“Der tarik-ı aczmendî lâzım âmed çâr çîz:
Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, şükür-ü mutlak ey aziz!”

Mektubat, s.424-427, Yeni Asya Neşriyat, Aralık-2025

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁸

⁷ Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen herşeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın (Bakara Suresi: 32.)

⁸ Duaları şu sözlerle sona erer: “Ezelden ebede kadar her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur” (Yunus Suresi: 10.)

